

Tidig upptäckt och tidiga insatser

- *Evidensbaserad läs- och skrivundervisning inom RtI*

Lektor: Camilla Nilvius



Föreläsningens upplägg

- Vad är RtI?
- Hur kan RtI fungera i praktiken?
- Vad behöver beaktas vid implementering av RtI i svensk skola?

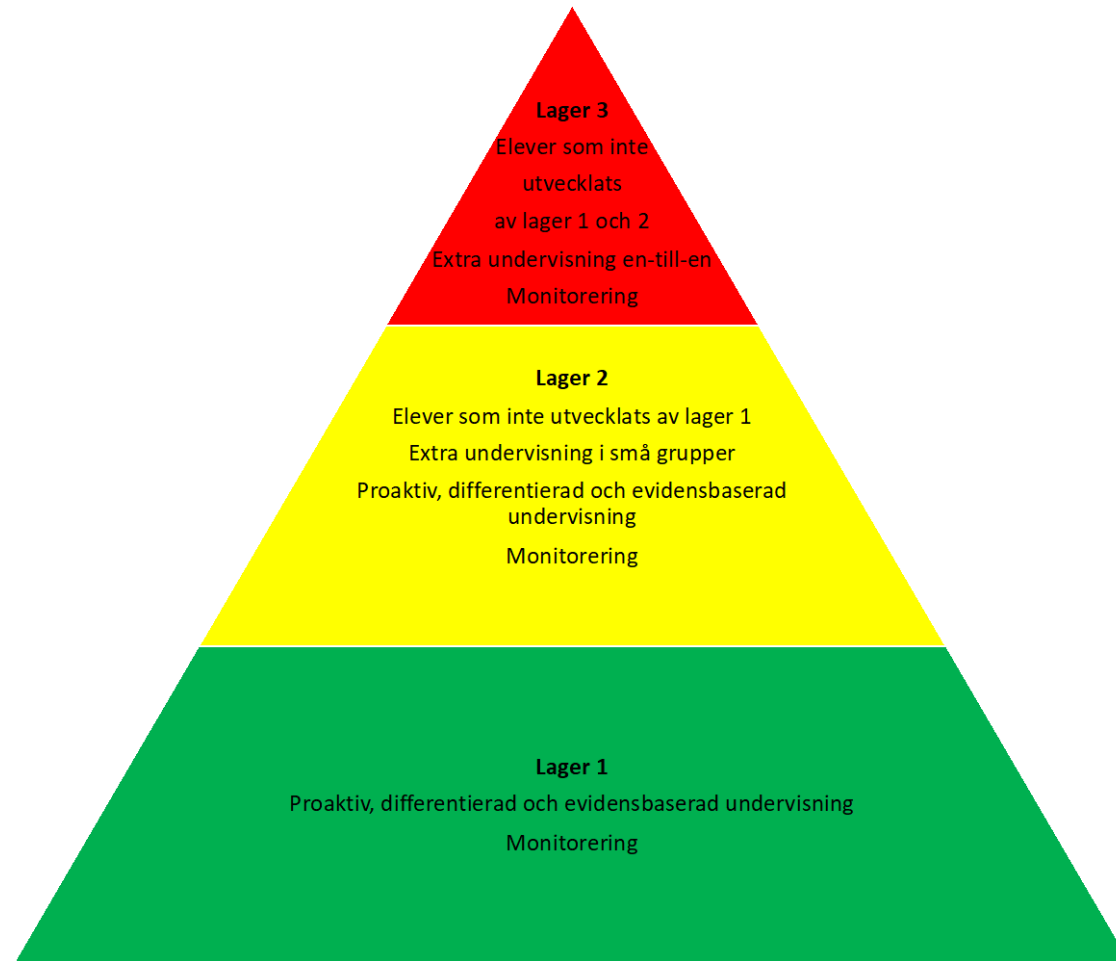


Vad är Response to Intervention (RtI)?

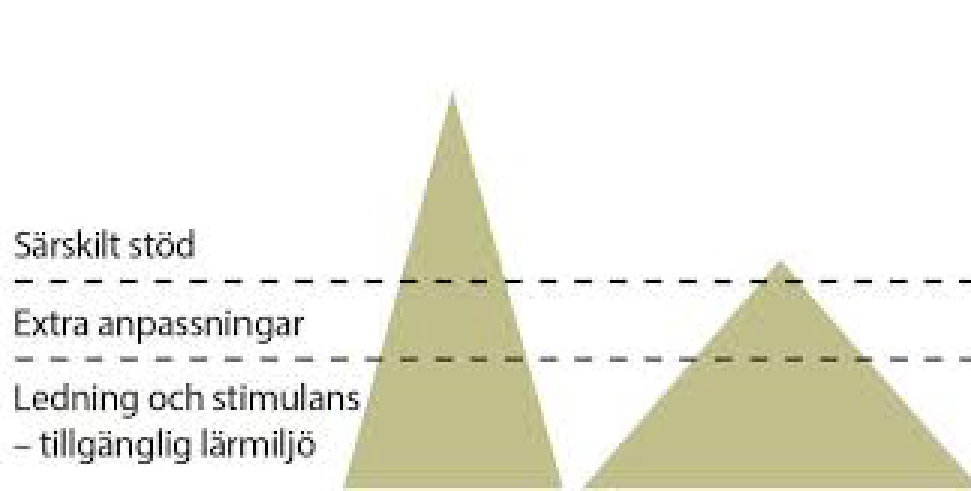
- Amerikansk modell – *No child left behind* (2001)
Reauthorization of the Individuals with Disabilities Act (IDEA) (2004)
- Kontrasteras mot en vanligt förekommande ”wait-and-see-” (eller ”**wait-to-fail**”) modell...först när det blivit tydligt att elever inte kommer att uppnå målen så erbjuds de särskilt stöd
- Att identifiera elever som **är i risk för** läs- och skrivsvårigheter, matematiksvårigheter och problembeteenden i ett tidigt skede och så långt det är möjligt **förebygga att svårigheter uppstår**
- En del av en större global tradition med ”datadriven undervisning” (DBDM)
- **Centralt:**
 1. Evidensbaserade undervisningsmetoder
 2. Monitorering
 3. Intensifierade insatser i ett RtI-system



Response to Intervention (RtI)/ Multi-Tiered System of Support (MTSS)

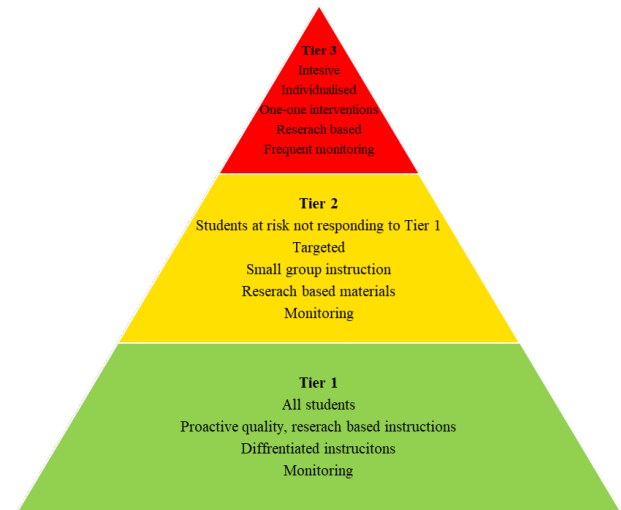


Den svenska modellen med Extra anpassningar och Särskilt stöd VS Response to Intervention (RtI)



Bilden är hämtad från:

<https://www.spsm.se/globalassets/kurser-och-konferenser/konferensdokumentation/extra-anpassningar.pdf>



Figur. RTI-modellen fritt efter modeller på:
<https://impactofspecialneeds.weebly.com/rti.htm>

”Enstaka specialpedagogiska insatser under en kortare tid räknas inte som särskilt stöd, utan betraktas som stöd i form av extra anpassningar.”

Skolverket (2022). *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. Stockholm

Extra anpassningar och särskilt stöd

- Skolinspektionen visar att skolor ofta saknar förankrade rutiner, gemensam förståelse och tillräcklig kompetens för att ge rätt stöd.
- Det råder osäkerhet kring när och hur elever ska anmälas för särskilt stöd, vilket fördröjer insatser.
- Bristande samverkan mellan skolpersonal och elevhälsan skapar ytterligare hinder för ett fungerande stödarbete.

(Skolinspektionen, 2024)



RtI i internationell forskning

- Mest forskning från USA. Massiv forskning från 2001 – dags dato - mest positiva resultat (Burns et. al ES =0,72-1,53).
- Mest forskning av interventioner i olika Tiers (t ex läsning Tier 2 eller matematik Tier 3)
- Behov av specialundervisning i läsning minskar från 9% till 1,5 % (Grosche & Volpe, 2014)
- Spridning till andra länder som har liknande system – t.ex. England ”waves” och Holland – ”The Preventing model”
- Jämförelser har gjorts mellan RtI och det finländska skolsystemet (Bjorn et. al, 2018).



Varför undersöka RtI-modellen i relation till läsning i svensk skolkontext?

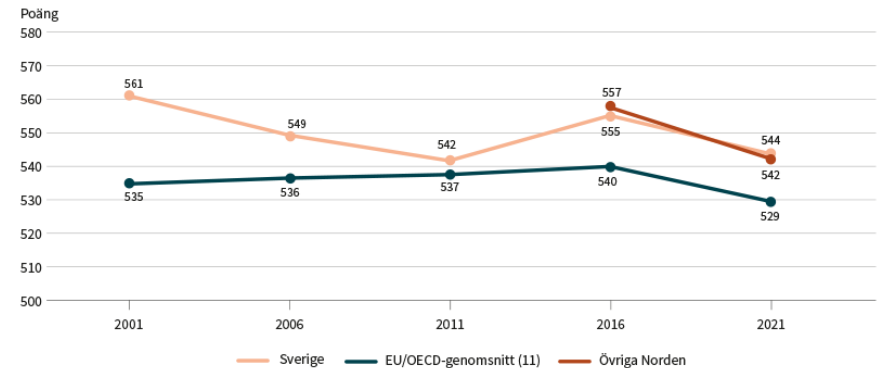
- Svårigheter att tidigt identifiera och intervensera elever under grundskolåren och en ”vänta och se” -strategi på skolorna har identifierats. Rutiner och organisation fungerar inte fullt ut (Regeringskansliet, 2017).
- **Läsa-skriva-räkna garantin**
Skolinspektionens rapport visar att:
 - Garantin för tidiga stödinsatser inte har lett till att fler elever får stöd.
 - Antalet elever med extra anpassningar och särskilt stöd har snarare minskat sedan garantin infördes.
 - Skolor använder garantins nationella material, men följer inte alltid den avsedda processen, vilket begränsar möjligheten att ge rätt stöd i tid.
 - **Brist på tydliga rutiner, organisation och resurser** påverkar genomförandet.
 - Lärarna upplever att stödet från specialpedagogisk personal inte har ökat i tillräcklig utsträckning. (Skolinspektionen, 2024)



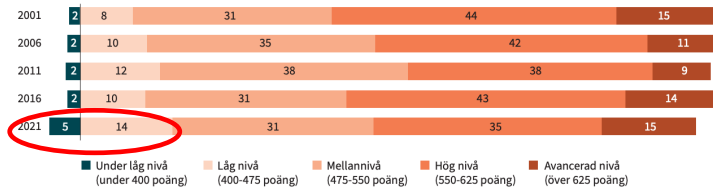
PIRLS 2021 åk 4

- PIRLS 2021 visar att skillnaden i resultat ökar mellan de högst och de lägst presterande eleverna.
- Andelen elever i Sverige som inte når mellannivå har legat konstant på 10–14 procent i samtliga tidigare PIRLS-mätningar, men i den senaste mätningen har den andelen ökat till 19 procent.

Figur 2.2 Resultatutveckling 2001–2021.



Figur 2.6 Resultat uppdelat på kunskapsnivåer i läsförståelse, 2001–2021, Sverige. Talen anger andelen elever i procent på respektive kunskapsnivå.



11-13 % av eleverna i åk 3 både, under och före pandemin, har mycket bristande läsförståelse (Hallin et al. 2022).



RtI – kan det vara ett sätt att systematisera tidig upptäckt och tidiga insatser?

Komma ifrån:

- osystematiskt arbete för insatser (när ska vi ge extra anpassningar och särskilt stöd)
- ”att släcka bränder”
- för låga kunskaper och färdigheter hos eleverna inför åk 4
- olikvärdighet i insatser (föräldrar, lärarkollegor)
- insatser som inte är effektiva
- bättre kunna svara upp mot läsa-skriva-räkna garantin (läsa)
- testning utan efterföljande insatser



Frågeställning

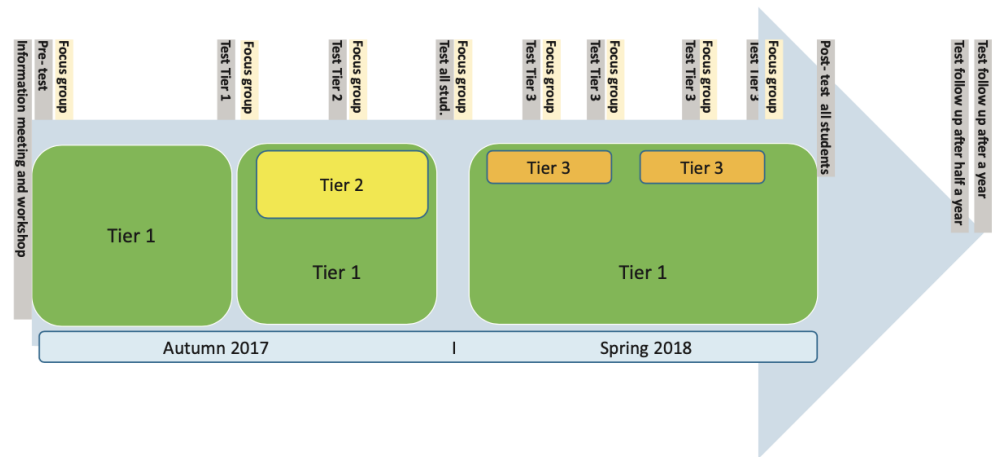
Frågeställning

- Hur kan Rtl fungera som en specialdidaktisk modell för att motverka lässvårigheter genom tidig identifiering och systematiska interventioner?



RtI - pilotstudie

- Experimentgrupp: RTI- elever i åk 2 (n=11) följdes under ett år med ett halvårs och 1,5 års follow up tester. Jämförelseklass åk 2 - Matchning (n=11) elever - ordinarie undervisning
- Tier 1, 2 och 3
- Monitorering - Percentil 30 eller stanine 3 - cut off - Testbatteri – Fonolek, LäsEttans BK, LäSt, Vilken bild är rätt?
- Fokusgrupper – samtal speciallärare och lärare 8 ggr/år
- Loggbok

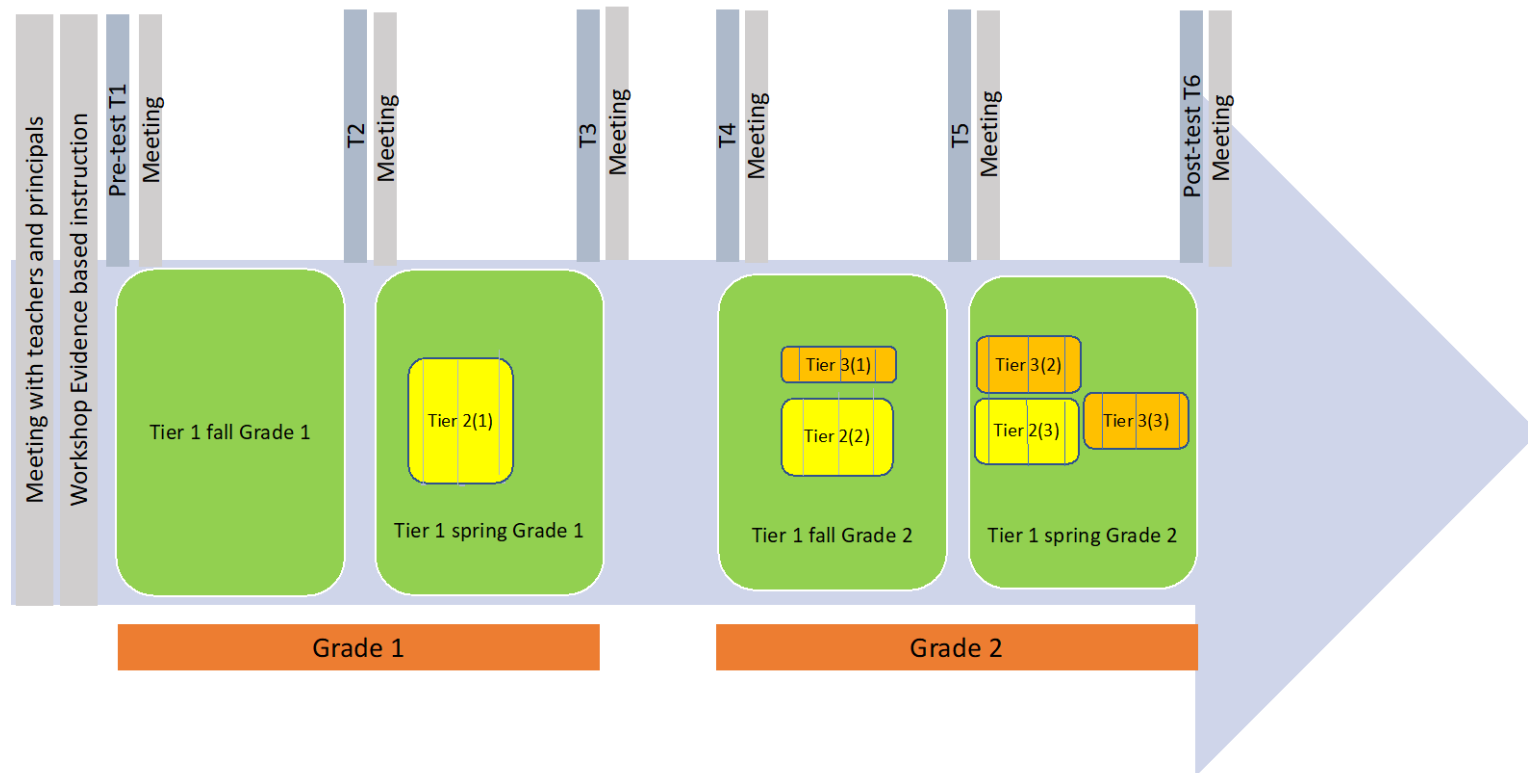


Hur gick det i pilotstudien av RtI?

Läsning	Åk 2 – 11 elever
Lager 1 augusti-oktober ht-17	11
Lager 2 mindre grupper 2x40min/v. oktober – december ht-17	6
Lager 3 4x30 min/v en- till-en undervisning 4 veckor vt-18	3
Lager 3 ytterligare en omgång 4x30 min/v en- till-en undervisning 4 veckor vt- 18	2
Lager 4 ht- 18	2
Elev i behov av fortsatt Stöd vt-19	1



Stora Rtl-studien



Vilka konkreta undervisningsmetoder för läsinlärning har stöd teori och evidens?

Vad är läsförmåga? The simple view of reading



Källor:

Gough, P. & Tunmer, W. (1986). Decoding, reading, and reading disability.

Hoover, W. A. & Gough, P. B. (1990). [The Simple View of Reading](#).

Lonigan, C. J., Burgess, S. R., & Schatschneider, C. (2018). [Still simple after all these years](#). Remedial and Special Education

 LegiLexi



Vetenskapsrådets rekommendationer till lärare avseende läs- och skrivundervisning (Taube et al. 2015 s. 114) - **Evidensbasering**

- **Fonemisk medvetenhet** innan och under första läsundervisningen
- **Systematisk undervisning om bokstäver och ljud**
- Undervisa om ords betydelsebärande delar – **morfem** **Avkodning**
- **Automatisering** - läsflyt - Ej uppmuntra gissningsläsning
- Ett **balanserat läsprogram** – talspråk, läslust, skrivande, illustration och drama
- **Ordkunskap/ordförråd**
- **Läsförståelseundervisning** **Förståelse**
- **Läslust, engagemang och attityder**
- **Skrivundervisning** – planera, revidera och samarbeta

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2015-06-10-kunskapsoversikt-om-las--och-skrivundervisning-for-yngre-elever.-delrapport.html>
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2015-06-10-kunskapsoversikt-om-las--och-skrivundervisning-for-yngre-elever.-delrapport.htm>



Vilka metoder användes i studierna?

Tier 1 –Differentierad evidensbaserad undervisning

Magiska kulan läsebok/Diamantjakten - bas

Explicit undervisning av bokstäver och ljud munnarna i Magiska kulan (Fonomix, Wolff, Fälth)

Fonemisk medvetenhet (komplettering språklekar från Bornholm, (Lundberg)

Morfem – medveten undervisning av lärare t ex visa på ändelser

Upprepad läsning och undvika gissningsläsning (läsläxan) samt Lëshoppet, mm.

Tier 2 - 3 Avkodning

Ev lekar Fonemisk medvetenhet från Bornholm

Fonomix

Wendick

Upprepad läsning (Lëshoppet, Bodil Jönssons böcker, Stjärnsvenska)

Trugs – lässpel

Tier 2 -3- läsförståelse

Kapitelböcker med läsförståelsestrategiundervisning Reciprocal Teaching (Palinscar & Brown)



Differentiering

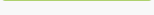
- Eleverna arbetar inom samma kunskapsområde men på några olika sätt.
- Det finns en gemenskap i undervisningen och den är sammanhållen i relativt stor utsträckning - främjar delaktighet.
- Undervisningsaktiviteterna innefattar några olika vägar att nå målet.



Monitorering

- Pilot - Traditionella svenska lästest t ex LäsEttan, LäSt, Vilken bild är rätt?
Osv.
- Stora RTI-studien - LegiLexi (rekommendation testning 3 ggr/år)
- **Kollaborativ lärarträff (spec. och lärare) 1 gång per månad – analys av monitorerade resultat**



DELTEST	LÄSFÖRKUNSKAPER	AVKODNING	SPRÅKFÖRSTÅELSE	LÄSFÖRSTÅELSE
8/9	✓ Vår 20	1/6 	4/6 	1/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	6/6 	5/6 
8/9	✓ Vinter 19/20	3/6 	6/6 	2/6 
8/9	✓ Vinter 19/20	3/6 	6/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	3/6 	3/6 
8/9	✓ Vinter 19/20	3/6 	4/6 	2/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	5/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	3/6 	4/6 	4/6 
6/9	✓ Höst 19	5/6 	6/6 	4/6 
6/9	✓ Vinter 19/20	4/6 	5/6 	5/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	4/6 	4/6 
8/9	✓ Höst 19	3/6 	6/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	5/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	6/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	4/6 	6/6 	3/6 
6/9	✓ Vår 20	4/6 	6/6 	3/6 
6/9	✓ Höst 19	6/6 	5/6 	3/6 

Skriv ut  



Resultat

	Lager 1	Lager 2	Lager 3	Elever i behov av stöd
Hösten åk 1	113			46
Våren åk 1	77	36		36
Hösten åk 2	89	17	7	24
Våren åk 2	90	10	13	23



Konklusion



RtI verkar i stort kunna fungera som en specialdidaktisk modell för undervisning och specialundervisning i svensk skolkontext.



Elever identifieras tidigt och interveneras. Ett stort antal elever ”svarar” på insatserna (Tier 2 effekter) och lärarna är till övervägande del positiva till modellen.



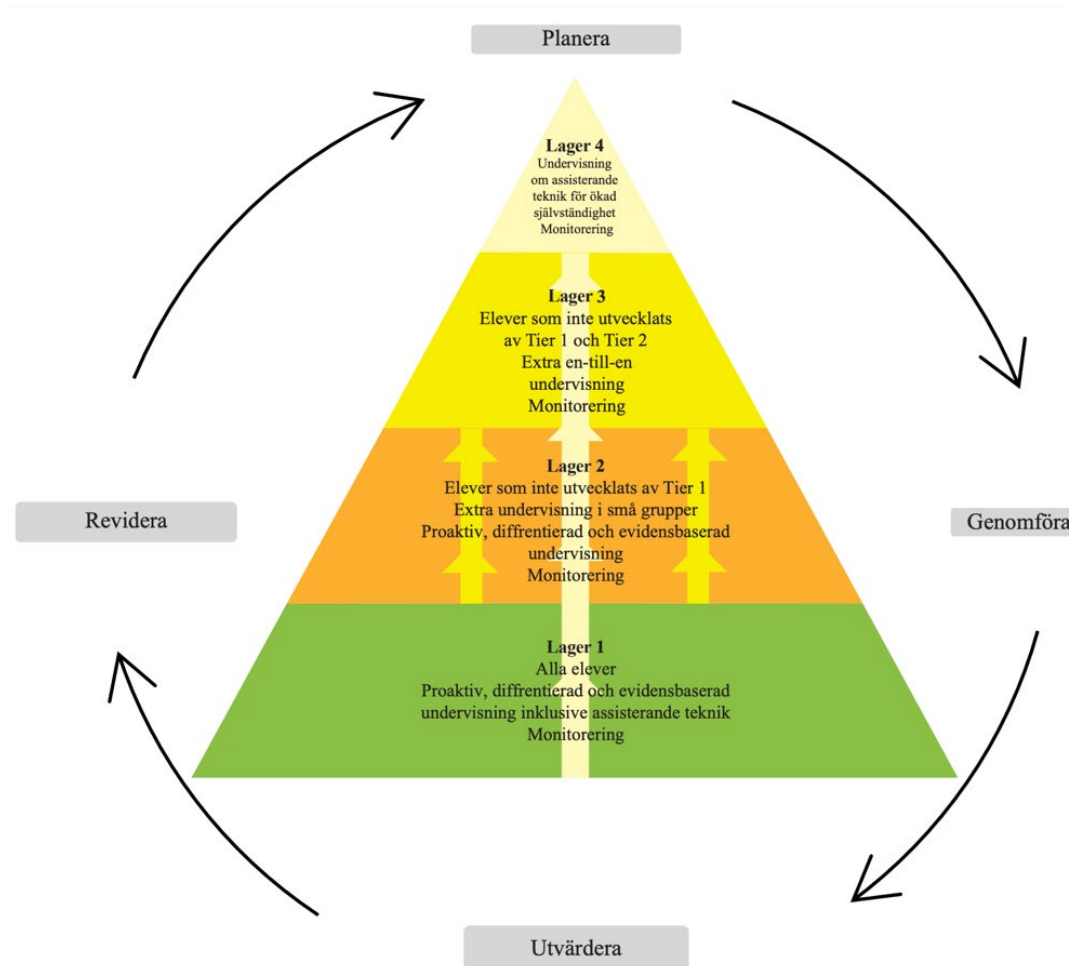
Bifynd - Implementering av RtI har organisatoriska utmaningar – skolledares engagemang och prioritering av resurser, kompetens, samverkan lärare-speciallärare, mätningar av interventioner



RtI löser inte alla problem - det finns elever som fortsatt behöver stöd trots att genomgått alla tiers i RtI-modellen under åk 1-3 (weak/slow responders) – assisterande teknik inför mellanstadiet



En föreslagen RtI-modell att jobba efter



Hur kan skolor och lärare praktiskt kan arbeta evidensbaserat med tidig upptäckt och tidiga insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter hos elever genom att implementera RTI-modellen på låg- och mellanstadiet?

Effektiv implementering - "hands-on"

- **En organisation - en plan och en ledare**
- **Kompetens** är centralt
- **Identifiera elever som är i risk** att utveckla svårigheter på ett tillförlitligt sätt (valida och reliabla instrument)
- Se till att insatserna i alla lager är **evidensbaserade**
- Övervaka effekterna av insatserna i alla lager för alla elever över tid – **monitorera** justera insatser efter elevers behov och utveckling
- Ta beslut om behovet av **förändra insatser** för elever i olika lager beroende på hur de utvecklas av insatserna de får (response to intervention)
- Besluten fattas under **regelbundna professionsutvecklande möten** (1ggr/månad) mellan förslagsvis lärare och speciallärare



Linnaeus University Dissertations
No 452/2022

CAMILLA NILVIUS

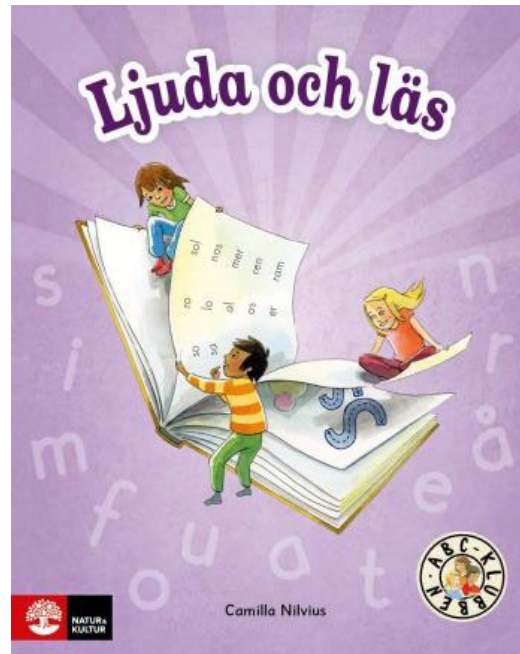
**RESPONSE TO INTERVENTION –
EN SPECIALDIDAKTISK MODELL FÖR
ATT FÖREBYGGA LÄSSVÄRIGHETER**

Från samlat forskningsläge till tillämpning i svensk skolkontext

LINNAEUS UNIVERSITY PRESS



Elever som har svårt att knäcka koden?





Lnu.se